

STORIES FROM THE INTERWAR CALENDARS

Antonina Silvia FRANDEȘ (ANDONE)

"Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract: The inter-war press intensely debated the problem of reading among peasants. Some thought peasants simply didn't like reading, while others considered that the phenomenon of illiteracy was caused by the lack of so called "popular books". Another problem was that many books were written in a too high level of language for the peasants to understand. That's why the calendars fought constantly to offer people in the country a large variety of reading materials, appropriate for their cultural level.

Stories were the most popular and two of the writers who published stories in calendars were: Ion Agârbiceanu and Alexandru Lupuleanu Melin.

Keywords : stories, calendars, peasants, reading, morality.

Calendarul gazetei *Foaia noastră* pe anul 1943 dezbată într-un articol intitulat „Culturalizarea satelor” problema lecturii în rândul sătenilor. Autorul respinge vehement falsa prejudecată potrivit căreia țăranilor nu le place să citească, fenomenul redus al alfabetizării țăranimii fiind pus pe seama lipsei „cărților populare”. Sintagma face referire la cărți potrivite înțelegerii omului de la țară, izvorâte din universul său și adaptate orizontului său cultural.

Regretul exprimat aici de Gheorghe Subu, redactor la *Foaia noastră*, arată o stare de fapt a spațiului cultural rural: „Cărțile apărute până acum pentru luminarea poporului sunt prea puține pentru a umple marele gol ce se simte la sate, iar o bună parte din aceste cărți fiind scrise într-o limbă înaltă, nu pot fi înțelese de săteni.”¹

La rândul său Gheorghe Dăncuș, redactorul cultural al ziarului *Tribuna Ardealului*, vorbește despre eforturile redactorilor publicațiilor laice și religioase pentru emanciparea culturală a țăranimii: „Prin toate acestea și prin tot ce se poate face, se urmărește să se dea hrană sufletească maselor noastre populare și tineretului: în vederea păstrării, întăririi și înălțării ființei noastre etnice.”²

Aceste deziderate au fost puse în practică prin publicarea anuală a unui număr impresionant de calendare religioase sau laice în perioada interbelică, în spațiul transilvan.

Calendarul poate fi considerat ca „un vechiu prieten al poporului român”³, menit să-l însoțească de-a lungul unui an calendaristic în toate împrejurările vieții sale: la șezători, în zilele de sărbătoare, în lungile seri de iarnă sau în momentele de boală. Acest ultim aspect l-am descoperit în cercetările întreprinse – un cântăreț bisericesc a notat faptul că a citit calendarul respectiv cât timp a fost bolnav.

¹ Gheorghe Subu, *Culturalizarea satelor* în *Calendarul gazetei Foaia noastră pe anul 1943*, Timișoara, p.129

² Gheorghe Dăncuș, *Sufletul nostru* în *Calendarul ziarului Tribuna Ardealului pe anul 1942*, Cluj Napoca, p.67

³ Nicolae Comșa, *Din Istoria Calendarului* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1947*, Tipografia gazetei „Unirea Poporului”, Blaj, p.43

Calendarele erau adevărate „tolbe cu povești”, țăranii putând găsi în ele povești de factură populară, inspirate din istorie ori povestiri religios-morale, specii literare savurate de toate vârstele datorită particularităților de exprimare (impresia de comunicare directă cu cititorul/ascultătorul), întâmplărilor și personajelor ancorate în universul familiar al satului.

Prin intermediul poveștilor, cei bătrâni transmiteau celor tineri învățămintele și înțelepciunea, trecutul comunității devenind trecutul individului, servind, astfel, la creșterea coeziunii de grup. La nivel micro - al familiei de origine, ascultând povești, individul intra în contact cu acea bucată de timp care-l separa de existența uniformă și simbiotică, accedând la cea dominată de conștiința de sine.⁴

Prin povești simple, bătrânii le comunicau tinerilor mesaje despre valorile morale, despre reguli de conduită și despre consecințele nefaste dacă acestea nu sunt respectate. De-a lungul generațiilor, poveștile modelau comportamente, idei și credințe.

Calendarele preiau deseori din opera lui Ion Agârbiceanu, autor aplecat spre lumea celor mulți și neînsemnați, sondând în scrierile sale profunzimea sufletului țăranesc.

Ion Agârbiceanu este un model al scrisului românesc care și-a pus întreaga creație sub semnul moralei, dar această morală nu trebuie văzută ca un obiectiv în sine, gol și abstract, ci „îmbrăcat” în personaje și trăiri, emoții și prăbușiri umane care să-i slujească. Morala a fost un fel de fir conducător, un fir al Ariadnei la capătul căruia se afla ieșirea în lumină, acea lumen mundi care articulează și structurează. Omul în afara credinței și a moralei călătorește pe drumuri lăturalnice, și aceste două dominante îl înstăpânesc, îl centreează, îl orânduiesc în echilbru cu sine și cu lumea care îl conține. Nu întâmplător mitul eternei reînțarceri, întoarcerea fiului risipitor, și nu numai, propun o împăcare de profunzime, o recalibrare interioară. Inițierea autentică nu înseamnă numai plecarea ci și reînțarcerea și această reînțarcere poate fi mai ofertantă din punct de vedere al formării decât cealaltă.

În povestirea *Rătăcire*⁵ autorul este direct implicat, apărând sub masca unui personaj-Bădica Vasilie. Atmosfera evocată, o seară de vară sub nuc, precedată de o zi dogoritoare de muncă, constituie cadru ideal pentru înfiriparea unui dialog profund, filosofic și religios. Personajele povestirii, doi bărbați înaintați în vârstă, Vasilie și Ilarie, sunt formați în spiritualitatea creștină. Întrebările ce-l frământă pe Ilarie sunt de fapt întrebările care ar putea să și le pună orice creștin preocupat de soarta lumii. Discuția se concentrează în jurul Apocalipsei, subiect delicat chiar și pentru cercurile elevate. Protagonistii vădesc solide cunoștințe teologice: “cunosc mult din Biblie și știu Evangheliile de Duminecă pe dinafară”⁶ dar au și o viață religioasă practică: “gata la rugăciune și la mătanie, la post, la toate cele rânduite de biserică”⁷. Ilarie este cel care își asumă titlul de eretic din cauza necredinței în metamorfoza acestei lumi, atunci când Dumnezeu va rândui sfârșitul. Necredința sa nu este un act de rebeliune, de nesupunere, ci mai degrabă o consecință a unei credințe nestrămutate în veșnicia și măreția acestei lumi. În viziunea sa, omul nu poate percepe frumusețea lumii acesteia din pricina păcatului originar, “din neputința trupului muritor”, fapt ce dovedește

⁴ <http://www.psihologiaonline.ro/conferinte/353-scurta-istorie-a-povestilor.html>, accesat în data de 24.07.2015, ora 11,15.

⁵ *Calendarul Foia noastră pe anul 1935*, Tipografia Națională S.A.Cluj, p.51.

⁶ Idem, p.52

⁷ Idem, p.52

consistența sistemului său filosofico-religios. În mentalitatea sa țărănească, raiul, lumea perfectă postapocaliptică pregătită de Dumnezeu pentru omenire, nu se putea desprinde de tiparele originare, de opera divină primordială, dar nici de rostul vieții satului, care, izbăvită de “imperfecțiuni”, putea fi o lume ideală: „Dar eu chiar raiul lui Dumnezeu nu mi-l pot închipui fără lumea asta. Și cred că raiul va fi tot aici, dar noi vom purta trupuri nemuritoare. Așa că vom putea così toată ziua și seara vom fi tot așa de sprinteni ca și dimineața. Boala și bătrânețea nu ne vor mai amorți mădulele, și noi vom putea munci din zori și până seara. Poate fi mai mare fericire decât să poți munci în lumea lui Dumnezeu și să te minunezi cu ochiul și simțirea vecinic tânără de lucrurile mânilor lui?”⁸ Este frapantă apropierea de imaginea zugrăvită de Alecsandri în poezia „Plugurile: „Sfântă muncă de la țară, izvor sacru de rodire,/Tu legi omul cu pământul în o dulce înfrățire!”⁹

Deși scriitorul narează din perspectiva Bădicului Vasilie, fire oarecum detașată de filosofia teologică, care acceptă adevărurile de credință fără a le pune la îndoială, convingerile și atitudinea față de creațiile lui Dumnezeu sunt întocmai ale celui alt personaj, Ilarie. Esența întregii povestiri este de fapt filonul principal al gândirii religioase agârbiciene, și anume, abordarea învățăturilor Evangheliei dintr-o perspectivă umană. Omul și natura sunt văzute într-o unitate indestructibilă, descoperirea lui Dumnezeu venind din contemplarea frumuseților naturii și a armoniei universale.

Finalul povestirii afirmă cu și mai multă tărie crezul vieții lui Ion Agârbiceanu, prin vocea lui Ilarie : „Dacă n’ar fi boala, suferințele și moartea, lumea ar fi raiul. Și nu cred ca Dumnezeu să o nimicească! Cine știe ce înțeles au unele învățături din scriptură! Dar adevărul ni-l spune inima.”¹⁰ Personajul simte că inima sa, sufletul său curat, legat cu atâta sinceritate de Creator și de creațiile sale, nu putea greși sau minți, deși, la începutul conversației, îndoiala îi încolțise în minte, și-i era teamă să nu rătăcească calea din pricina necredinței în Apocalipsă. Bădica Vasilie la rândul său este transfigurat de dragostea pentru lume și viață a lui Ilarie, încât, cititorul, ajunge firesc la concluzia că viața trebuie slăvită, iar „în Evanghelie nu-i decât lumină și optimism”.

În povestirea „Solomon împărat”, publicată în *Calendarul dela Blaj pe anul 1931*, Ion Agârbiceanu valorifică câteva elemente preluate din poveștile populare (plasarea acțiunii în timpuri imemorabile, predilecția pentru limbajul popular), dar și din scrierile biblice (numele protagonistului - Solomon).

Titlul sugerează cititorului ideea unei povestiri, avându-l ca erou pe adevăratul împărat Solomon. Însă, pe parcurs, lucrurile capătă contur, personajul se construiește treptat, prin puterea de evocare a celor care-l cunoșteau și-l admirau. Deși comparat cu regele Solomon cel înțelept, Solomon cel nou, pare a fi uimit întreaga suflare prin calități „mai mari” decât ale celebrului conducător evreu: „dulceața cuvintelor” și „istețimea lui cea fără pereche”. Acestea erau armele prin care Solomon izbândise. Orgoliile o dată adormite prin dulcea otravă a lingușelii, omenirea acționa parcă sub puterea unei vrăji: „În sat, și-l smulgeau dela o porțiță

⁸ Idem, p.53

⁹ Vasile Alecsandri, *Plugurile* în *Poezii*, Editura Ion Creangă, București, 1985, p.108.

¹⁰ Idem, p.54

la alta. După ce-i merse vestea, și-l smulgeau satele și orașele unele dela altele.”¹¹ Lucrurile luară o atât de mare amploare încât însuși împăratul fu pus în dificultate: nu se putu hotărî ce funcție să-i dea lui Solomon, pentru a mulțumi toată lumea.

Împăratul, împovărat de ani, muri într-o bună zi iar poporul, încă delirând, îl proclamă împărat pe Solomon. În zadar a ridicat vocea un bătrân sfetnic, amăgirea întunecase mințile tuturor.

Țara era în sărbătoare și se derulau serbările specifice încoronării. Forfota neobișnuită îl determină și pe moș Nechifor, pădurarul, în vârstă de o sută de ani, retras în pădure, să asiste la încoronare. De la lumânarea sa aprinsă, noul împărat, se mistui într-o clipă, spre uimirea tuturor: „n’ a mai rămas decât o grămejoară de sperlă, ca și când ar fi ars un snop de pae.” Mulțimea era în agonie și nu putea accepta ceea ce se întâmpla. Unii l-au și santificat pe Solomon, crezând că dispăruse prin propria-i putere, pentru a apărea din pe tron. Doar bătrânul sfetnic acceptă realitatea, rostită cu atâta naturalețe de dreptul Nichifor: „A fost o păpușe de pae. Cum de n’ ați băgat de seamă?”

Prin acest final neașteptat, scriitorul își atinge scopul, și anume, răsturnarea idolului clădit pe deșertăciuni. Povestirea este un prilej de meditație asupra amăgirilor efemere sau asupra falselor valori.

O altă povestire agârbiceană aduce în prim plan potretul preotului- patriot – „Părintele Damian”.¹² Contextul istoric pune în valoare fața bisericească din satul Dumbrăveni (zonă cunoscută autorului, întrucât a slujit în perioada 1910-1916 în parohia greco-catolică Orlat, Sibiu). Este vorba despre perioada premergătoare Marii Uniri, când cei aleși, cei cu mai multă „învățătură și neîncetată cetanie în cărțile cele sfinte și în cărțile neamului”¹³ au putut profeti sau vedea cu ochii minții „venirea României”, mântuirea românilor ardeleni.

Gândul acesta, al înfăptuirii României Mari, reprezenta pentru toți cei cu inima română, îndeosebi pentru cei vârstnici, un fel de elixir al tinereții, un vis împlinit care avea să dea o nouă viață, chiar și celor cu tâmplele ninse. Dintre toți, părintele Damian, trăia momentul cu anticipație, intens, transfigurat : „Mulți bătrâni au întinerit în Dumbrăveni după venirea României...dar nici unul n’ a înverzit ca părintele Damian. Și la stat și la purtat se schimbaseră într’un om la puterea vârstei, deși număra șaptezeci de toamne. Glasul lui răsuna acum în biserică mai limpede și mai plin de cântec dulce decât în vremile cele bune ale tinereții celei dintâi. Și ținea niște cazanii înflăcărâte, de-mi pare că așa nu va mai putea cuvânta decât arhanghelul la capătul veacurilor, vestind venirea Domnului în strălucire.”¹⁴ Starea aceasta de grație îl metamorfozase deplin, așa precum ar fi făcut-o doar vederea feței lui Dumnezeu: părea un duh, înconjurat de lumină, emanând „o bucurie așa de neîmblânzită” încât, pentru toți cei din jur, era limpede că astfel de lucruri nu puteau veni decât de la Dumnezeu, erau de esență spirituală: „El se putea bucura mai mult decât noi pentru că simțea mai adânc, avea sufletul mai larg...Și de aceea cred eu că dintre toți bătrânii satului nici unul

¹¹ Ion Agârbiceanu, *Solomon împărat* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1931*, Tipografia gazetei „Unirea Poporului”, Blaj, p.67

¹² idem, *Părintele Damian* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1925*, Tipografia gazetei „Unirea Poporului”, Blaj, pp.77-80.

¹³ Ibidem, p.77

¹⁴ Ibidem, p.77

n'a putut întineri ca părintele Damian. Căci, totdeauna, puterea cea frumoasă nu va eși nici din brațul tare, nici din piciorul iute, ci din suflet.”¹⁵

Animat de aceste sentimente, dar și în spirit creștinesc, părintele își puse casa, masa și tot ce avea, la dispoziția armatei române. Făcea toate acestea cu multă bucurie, asumându-și consecințele cu seninătate. Pentru că manifestările sale deschise în vremuri tulburi, într-un climat de nesiguranță politică, erau un risc asumat. Actele sale de patriotism au fost răsplătite cu mult respect din partea armatei române, dar s-au scontat și cu zile negre, căci părintele a fost arestat, anchetat, și în cele din urmă încarcerat în țara ungurească.

În sufletul său bucuria se amesteca cu durerea; nu era atât de afectat de propria-i soartă cât de a celorlați, care vor rămâne în urma sa: „În seara despărțirii am stat mult de vorbă cu sfinția sa și el ne prorocia ca un proroc și suferințele ce vor urma și biruința de la sfârșit. Și-i curgeau lacrimile neogoite când vorbea de batjocurile și pedepsele ce vor veni, și strălucea iar ca un arhanghel când pomenea de biruință.

Ce săbii ascuțite treceau prin inima lui!

Și atunci mi-am zis eu mai întâi că nu-i lucru ușor a fi domn, să-ți adâncești sufletul cu învățătura și cetania încât să încapă în el durerile multora.”¹⁶

A murit departe de casă cu gândul la ziua cea mare. Sufletul său rămăsese treaz, dar trupul, îmbătrânit și slăbit din cauza detenției, nu a vrut „să mai slujească”.

Sufletul țăranului cititor nu putea rămâne insensibil în fața unor pagini vibrânde de dragostea pentru neam și țară. Cu siguranță chipul părintelui Damian a rămas întipărit în memoria lui ca un reper spiritual, ca un model de adevărat creștin și adevărat român.

Următoarea povestire poartă semnătura lui A. Melin, pseudonim literar al lui Alexandru Lupuleanu. Evocator al trecutului românilor de pe plaiurile Târnavelor, distins cărturar și îndrumător al tineretului, o viață întreagă închinată luminării neamului său, prin vorbă, prin faptă și prin scris, Al. Lupeanu-Melin a lăsat pilda unei vieți puse în slujba școlii și culturii românești.¹⁷ Împreună cu colegul și prietenul său, Iuliu Maior, a întemeiat în 1919 gazeta *Unirea Poporului* din Blaj, al cărui director a fost (1919-1937). În această perioadă s-a tipărit de către aceeași redacție și *Calendarul dela Blaj*. În exemplarul din anul 1928 apare povestirea menționată mai sus, *Comoara lui Șofron*.

Povestea se concentrează în jurul unui motiv deja cunoscut în literatura românească: dorința îmbogățirii cu orice preț. Eroul, Șofron, provine din pătura săracă a țărănimii, se poate spune că este un veritabil exponent al acestei clase. Casa și ograda lui vorbeau de la sine: „Nu avea nimic în ograda lui decât cocioaba de casă bătrânească, afumată și scofălcită, mai dărăpănată chiar decât coliba lui Pilu, țiganul. Ba să nu mint, mai avea ș'o hardughie de coteț împletit din grădele, în care își ducea sărăcia de viață un purcel zăporît. Încolo cucute și brusturi, tufărie în toată regula.”¹⁸ Se pare că proverbul „La omul sărac, nici boii nu trag” era la el acasă în curtea lui Șofron, pentru că nici el nu avea tragere la muncă, nici puținel adunat prin munca nevestei sale nu ajungea și nici purcelul din coteț nu creștea. Mai mult, soția sa,

¹⁵ Ibidem, pp.77-78.

¹⁶ Ibidem, p.80.

¹⁷ https://ro.wikipedia.org/wiki/Alexandru_Lupeanu_Melin, accesat în data de 24.07.2015, ora 11,26.

¹⁸ A Melin, *Comoara lui Șofron* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1928*, Tipografia gazetei „Unirea Poporului”, Blaj, p.103 .

lelea Mărie, era surdă și-l scotea din pepeni cu vorbăria ei. Dacă se încumeta să meargă la câmp, Șofron, bombănia în sine și găsea prilej să plece, să scape și de muncă și de gura nevestei: „Decât cu surda la săpă, mai bine cu purcelu'n ogradă”.¹⁹ Visul său de a scăpa de sărăcie era legat de purcel. Tot scenariul era bine pus la punct în capul său: avea să îngrășe purcelul pentru a-l vinde și a cumpăra o vițelușă; vițelușa avea să fete și așa apuca și el la două vaci; reveria lui culmina cu momentul înfățișării sale în fața consătenilor ca om cu stare: „Să-și prindă tetea un jug ș'un car și să meargă la moară ca gazdele. He, he, cum să mai steie Șofron pe ciaglău cu biciul pe umăr și să-și mâie vituțele lui.

- Ei Viroană, hăis Mândrae !

Să crepe gazdele de ciudă și să poți răspunde și tu, Șofroane, din car, la binețele oamenilor.”²⁰

Gândul acesta nu-i dădea pace și face din Șofron, păstrând proporțiile, un fel de Ion, pentru care avuția nu înseamna pământ, ci car cu vite.

Dar când vedea că lucrurile iau altă întorsătură, se înfură, ocăra și vorbea necăjit cu Dumnezeu, cerându-i ajutorul în îndeplinirea dorinței sale. S-ar fi mulțumit și cu o comoară în locul carului cu vite. Și, nu după multă vreme, dorința i se împlini, căci găsi o comoară ascunsă în morminte. Autorul însuși pune această întâmplare mai mult pe seama Aripiei Satanei, decât a milei lui Dumnezeu. Până și Șofron credea acest lucru și, la găsirea banilor, se gândește să nu-și facă semnul crucii.

Printr-un efect cinematografic, scriitorul, face un salt în timp și ne proiectează chipul lui Șofron după o lungă perioadă de vreme: „Aproape se însălbăticise, atât era de încrunțat la față și de împungăcios....Era certarea vie.”²¹ Nimeni nu știa pricina care-l transformase în sperietoarea satului, însă, lumea observase o ciudată apucătură de-a lui, de a păzi o claie de tulei înegriți de ploi.

Și astfel, cu inima plină de mânie și răutate, și-a dus zilele până pe patul de moarte. Atunci, inima i s-a mai înmuiat și a mărturisit părintelui despre nebunia care l-a cuprins, atunci când n-a mai găsit comoara acolo unde o ascunsese. Toate visele sale, tot ceea ce dorise cu ardoare o viață întreagă, a fost în mâinile sale și s-a dus într-o clipă. Se simțea îngrozit că Necuratul a pus stăpânire pe el. A încercat să scape prin rugăciuni și mătăanii, însă, se pare că blestemul banilor nu putea fi dezlegat. Mai mult decât pierderea banilor l-a chinuit gândul că un vecin i-a furat comoara, căci prea apucase la de toate. Văzându-se în pragul morții, alesese să-și elibereze sufletul de această povară prin spovedanie. Printr-o mărturisire sinceră, Șofron, vrea să ajungă în fața lui Dumnezeu, sărac, așa cum trăise o viață întreagă, dar și cu sufletul ușurat: „Eu mor, părinte, mor. Comoară nu-mi mai trebuie, nici car, nici boi, nici ceglauă ferecate....Nici banii să nu-i mai văd. Dar m'a păscut pe mine un gând care m'a urmărit până la patul de chinuri al morții. Și m-am gândit să nu-l duc pe lumea cealaltă închis în mine. Să-l cunoști și Sfinția ta, ca să scap de el. Să trec mai ușor...”²²

¹⁹ibidem, p.104 .

²⁰ibidem, p.105.

²¹ibidem, pp.108-109.

²²ibidem, pp.111-112.

Lait-motivul dorinței de îmbogățire a generat o povestire scrisă în scopul educării maselor, clădită pe aceleași coordonate ale moralei societății creștine : omul să muncească, să se mulțumească cu cât are, pentru că fericirea nu vine din avere ci din mulțumirea de sine a omului.

O paralelă poate fi făcută între Șofron și Ghiță din *Moara cu noroc*. Ambele personaje sunt sărace, tânjesc după bani și un statut social superior și ajung în cele din urmă să-și piardă tihna, să-și tulbure viața iremediabil. Deosebirea ar consta în faptul că Șofron, găsește comoara, dar, nu apucă să „guste” din dulceața bogăției. Ambii se înscriu în tipul țăranului naiv, dornic de mai bine, aspirație ce devine obsesivă și ce îi va distruge psihic și emoțional, evidențiindu-se astfel consecințele distrugătoare pe care le are setea de avere asupra omului.

Alexandru Lupuleanu Melin a scris cu predilecție astfel de povestiri, în care, atmosfera vieții rurale este redată în forme artistice arpopiate de stilul altor autori transilvăneni precum I.Slavici sau L.Rebreanu. Dovada calității scrierilor sale este și cooptarea sa ca membru al Societății Scriitorilor Români din București, chiar de către Liviu Rebreanu.

Abilitățile sale scriitorești prind viață și în povestiri cu caracter comic. Se poate vorbi în această circumstanță de un comic de limbaj în speță, prin folosirea abuzivă a regionalismelor ardelenesti și prin stâlcierea unor neologisme. Povestirea „Lupta cu taurii la București” aparține acestui tip de scriitură și apare în *Calendarul dela Blaj pe anul 1926*.

Titlul este precedat de o precizare - „Din pățaniile lui Niță Zdrenghea”, procedeu folosit în redactarea articolelor din presă și un mod de a arăta apartenența povestirii la un ciclu de povestiri, avându-l drept narator și protagonist pe Niță Zdrenghea.

De data aceasta Melin apelează la tehnica povestirii în ramă, similară povestirilor lui Sadoveanu. Autorul joacă un rol dublu.: atât pe el însuși, redactor al gazetei „Unirea Poporului” de la Blaj, ajuns în comuna Curmătură, în căutare de subiecte jurnalistice, cât și pe sfântosul țăran, Niță Zdrenghea.

Cadrul depănării povestirii este stabilit chiar de la început: domnu Milin, reporterul de la Blaj, „s’o dat în povești cu poporu’ șezând pe copacii ai cojiți dela poarta primarelu”²³, prilej potrivit pentru a-l provoca pe Zdrenghea să povestească întâmplarea de la București, avându-i de față și pe o parte din ceilalți eroi ai întâmplării.

Zdrenghea, simțindu-se în centrul atenției, începe povestirea frenetic, printr-un șir de exclamații și interogații referitoare la teama justificată pe care o aveau în sat legată de tauri, din cauza unei întâmplări tragice, în urma căreia, un consătean de-al lor, Pavel al Dumitroaii, își pierduse viața. Acesta era un fel de preambul la adevărata întâmplare cu taurii de la București și pentru ca ascultătorii să pornească cu ideea că ei, țăranii din Curmătură, sunt pregătiți și știu cum să se ferească de rău în orice împrejurare.

Motivul plecării la București era legat de probleme funciare, pe care Zdrenghea le expune în felul său caracteristic: „Mă a’ noști, conțilii ne mîncă leforma.Și pămîntu’ care ni-se cade nouă pintru patimile noastre din bătaie, chică în gura Sașilor din Ghiberțea.Că ăia au pe diavolu la ei în pozunare.Ung osiile și agraru le cade lor.Hai și ne-om duce la București să dăm ochi cu ăi domni.”²⁴ În acest scop și-au format o „diliganță” din „oameni de frunte și

²³ A.Melin, *Lupta cu taurii la București* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1926*, Tipografia gazetei „Unirea Poporului”, Blaj, p.156.

²⁴Ibidem, p.158.

slujbași de la comună”, însoțiți și de părintele Duman, „om cu învățătură”. Nu întâmplător l-au ales pe părintele, căci știau ei că o dată ieșiți din sat, din lumea lor, aveau nevoie de îndrumare pentru a răzbi între orășeni.

Totul este cântărit după legea țărănească: trenul sosește la București „cam pe vremea când se așază plugarul pe brazdă, la gustarea ai dintâi”, după rezolvarea problemelor se bea „adălmașu”, trenul „carul ăl de foc”, pleacă spre destinație când răsare găinușa; când văd felinarele stradale li se pare că „s’o scoborât luna din văzduh și s’o aninat de sfoară la București”, la film „se înghesuia lumea ca la tăbac, în vremea războiului”, sala de cinematograf este descrisă ca „o șură mare, lungă și lată, cât o livadă” sau ca „balhaus”, iar ecranul de proiecție „un părete pe care-i întins, pe semne la uscare, un lepedeu pogan”.

Nici înfățișarea, nici comportamentul sătenilor nu cadrează cu „petrecania domnescă”. Vâlcu, cel mai voinic dintre ei, se împinse cu toată puterea prin mulțime și făcu loc și celorlalți. Mulțimea, nemulțumită, îi înjură, iar înăuntru fură apostrofați: „Țarahoii ăștia au venit aci cu prăjinile, parc’ar vrea să se bată cu ungurii!”²⁵ În sală nu se puteau dumiri asupra ceea ce va urma: unii ziceau că sunt într-o școală, alții că urmează „o corefință d’alea cu învățături”, iar stingerea luminii îi năuci complet. Punctul culminant este atins în momentul în care pe ecran este proiectat un film cu tauri porniți într-o goană teribilă. Efectul asupra bieților țărani este dezastruos. Crezând că totul e aievea și simțindu-se în pericol, ei se mobilizează cu ciomegile și se îmbărbătează unii pe alții ca la o luptă adevărată. Reprezentația este compromisă, proiecția se oprește, iar ei rămân năuci în fața unei săli hohotind de râs la vederea unui astfel de spectacol. Ba mai mult, găuriseră și ecranul cu ciomegele. Nici după ieșirea din sală nu erau dumiriți. Credeau c-au nimerit la „minajerie”, adică la circ. Tot părintele fu cel care îi lămuri, văzând cât de tare s-au speriat: „Nu-i aievea ce se arată, numa’ năzăreală. Că ies niște chipuri din mașină și le mișcă iletrica. Ce se vede, se întâmplă departe. Acolo era *Lupta cu taurii în Spania*. Țară depărtată. Nouă țări și nouă mări până acolo. N’aveați de ce vă teme.”

În cele din urmă au aflat și ei ce înseamnă „ciulamatograf”, dar își aminteau și acum de spaima grozavă pe care au tras-o la București.

Personajul însuși e plin de haz prin modul în care narează totul. Oralitatea și autenticitatea sunt principalele caracteristici ale stilului său de povestitor. Limbajul, preluat direct de pe ulițele satului, dovedește strânsa legătură a autorului cu lumea rurală și cunoașterea în profunzime, nu doar a graiului, ci și a psihologiei țaranului român. Felul în care Zdrenghia vorbește este tipic pentru clasa socială căreia îi aparține, iar ironizarea denaturării formei cuvintelor relevă faptul că, sătenii stâlceau cuvintele care nu făceau parte din limbajul lor curent sau pe cele care denumeau mașinării care nu făceau parte din viața lor de zi cu zi. Câteva exemple în acest sens sunt: „leforma agrară”, „ciulamatograf”, „motobilu”, „corefință”, „iletrica”.

În ciuda caracterului comic, orientat spre delectarea cititorilor, povestirea are și substrat moralizator. Atrage atenția asupra unor aspecte asupra cărora sătenii ar trebui să

²⁵ Ibidem, p.162.

mediteze mai mult. Cel mai important dintre toate ar fi cititul, care le-ar aduce informații despre progresele din lumea științei și tehnicii, și i-ar familiariza cu denumirile noi.

Și într-adevăr tipul acesta de lectură îl regăseau în calendare. Cititorii calendarelor, având la îndemână astfel de scrieri pline de har, accesibile, își puteau astâmpăra setea de cunoaștere, dar totodată, se încăreau spiritual pentru a putea trece cu seninătate peste toate încercările vieții.

Redactorii calendarelor au desfășurat o muncă apostolică pentru că, datorită stăruinței lor, satele au primit învățătură și îndrumare potrivite nivelului lor de înțelegere. Din când în când, li se adresa câte un cuvânt de încurajare spre lectură: „Când inima ți-i cătrănită și împietrită, când sufletul ți-i chinuit și frământat, dacă și să cetești, pui mâna pe o carte și uiți necazurile, înălțându-te în lumea înțelepciunii și a sfaturilor mângâietoare”.²⁶

Bibliografie

- Alecsandri, Vasile, *Poezii*, Editura Ion Creangă, București, 1985.

Articole

- Agârbiceanu, Ion, *Solomon împărat* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1931*, Tipografia gazetei „Unirea Poporului”, Blaj.
- idem, *Părintele Damian* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1925*, Tipografia gazetei „Unirea Poporului”, Blaj.
- Comșa, Nicolae, *Din Istoria Calendarului în Calendarul dela Blaj pe anul 1947*, Tipografia gazetei „Unirea Poporului”, Blaj.
- Dăncuș, Gheorghe, *Sufletul nostru* în *Calendarul ziarului Tribuna Ardealului pe anul 1942*, Cluj Napoca.
- Melin, A., *Lupta cu taurii la București* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1926*, Tipografia gazetei „Unirea Poporului”, Blaj.
- idem, *Comoara lui Șofron* în *Calendarul dela Blaj pe anul 1928*, Tipografia gazetei „Unirea Poporului”, Blaj.
- Nișoreanu, Gheorghe, *Să nu uităm cartea* în *Calendar pe anul 1942 (lipsește coperta)*
- Subu, Gheorghe, *Culturalizarea satelor* în *Calendarul gazetei Foaia noastră pe anul 1943*, Timișoara.

Periodice

- *Calendarul Foaia noastră pe anul 1935*, Tipografia Națională S.A. Cluj.

Surse electronice

- <http://www.psihologiaonline.ro/conferinte/353-scurta-istorie-a-povestilor.html>
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Alexandru_Lupeanu_Melin

²⁶ Gheorghe Nișoreanu, *Să nu uităm cartea* în *Calendar pe anul 1942 (lipsește coperta)*, p.136